

Pregledni rad

UDK 336.763:339.727.22/.24

DOI 10.7251/SVR1715198J

PROCES ODLUČIVANJA BANAKA

Mr Vesna Jeftić Arsenović¹

Sanja Krunic²

Bijeljina

Apstrakt: Interna revizija ima zadatak da nadzire i ocenjuje celokupno poslovanje banke s ciljem povećanja efikasnosti istog. Samo dobra organizacija interne revizije doprinosi kvalitetu revidiranih aktivnosti, a samim tim i boljem kvalitetu poslovnog odlučivanja. Proverom da li je uspostavljen adekvatan sistem interne kontrole, da li su uputstva za rad, interni akti, ugovori i sl. u skladu sa zakonskim propisima, davanjem preporuka i saveta u vezi sa aktivnostima koje su predmet revidiranja, interna revizija pomaže upravi banke u efikasnom izvršavanju njihovih obaveza.

Shodno prethodno navednom, pravilno i dobro organizovani poslovi interne revizije mogu obezbediti efektivno i efikasno upravljanje rizikom, internu kontrolu i podršku korporativnom upravljanju u bankama. U suprotnom, neadekvatno funkcionisanje interne revizije, uzrokovano neadekvatnom organizacijom odeljenja interne revizije, može ugroziti opstanak, rast i razvoj organizacije.

Ključne reči: *interna revizija, upravljanje rizicima, poslovno odlučivanje, banka.*

UVOD

Funkcija *interne revizije* je zakonski regulisana što potvrđuje njen značaj za banku kao i za celokupan poslovni sistem. Banka je dužna da obezbedi internu reviziju sa zadatkom da ispituje, ocenjuje i prati adekvatnost i efikasnost računovodstvenog sistema i sistema internih kontrola. Sistem internih kontrola obuhvata sve procedure i postupke koje je rukovodstvo banke utvrdilo u cilju obezbeđenja urednog i efikasnog poslovanja pravnog lica, pridržavanja utvrđene politike rukovodstva, očuvanje integriteta sredstava, sprečavanje i otkrivanje kriminalnih radnji i grešaka, primena zakonskih propisa, ročnosti i potpunosti računovodstvenih evidencija, kao i blagovremenog sastavljanja pouzdanih finansijskih informacija.³

¹ v.jeftic@yahoo.com

² sanja_vidovic90@hotmail.com

³ Prema: *Zakon o računovodstvu i reviziji*, Službeni glasnik RS, br. 94/15, član 29.

Interna revizija je nezavisno odeljenje koje ima za cilj istraživanje i ocenu aktivnosti banke i povećanje efikasnost i efektivnost korporativnog upravljanja u bankama. Kvalitet sprovođenja interne revizije zavisi od uspešnosti upravljanja odeljenjom interne revizije kao i od položaja interne revizije u organizacionoj strukturi banke. Upravni odbor treba da pozicionira funkciju interne revizije u organizacionoj strukturi tako da ista obavlja svoje zadatke objektivno, bez uticaja menadžmenta. Preporuka je da interna revizija izveštava odbor za reviziju i upravni odbor o rezultatima svog rada odnosno daje im analize, procene, preporuke, savete i informacije vezane za revidirane aktivnosti i na taj način omogućuje da poslovanje ide u željenom smeru.

1. POJAM, CILJ I PODRUČJE DELOVANJA INTERNE REVIZIJE

Prema Institutu internih revizora *interna revizija* predstavlja nezavisno i objektivno uveravanje i konsultantsku aktivnost, čiji je cilj povećanje vrednosti⁴ i unapređenje aktivnosti organizacije. Ona pomaže organizaciji da ostvari svoje ciljeve, uvodeći sistematičan i disciplinovan pristup oceni i unapređenju efektivnosti upravljanja rizicima, kontrola i procesa upravljanja. Shodno navedenom, osnovni *principi* na kojima se interna revizija zasniva su:

- nezavisnost i objektivnost,
- usluge uveravanja i savetodavne usluge,
- procena i unapređenje poslovanja, upravljanje rizicima i
- sistematičan i disciplinovan pristup oceni i poboljšanju efikasnosti upravljanja rizikom, kontrolama i procesima poslovanja.

Po pravilu, interna revizija bi trebala biti nezavisna funkcija u bankama, a interni revizori nezavisno⁵ i objektivno⁶ obavljati posao. Smatra se da su interni revizori nezavisni ukoliko mogu dati objektivna i nepristrasna mišljenja. Međutim, uprava banke u pojedinim situacijama može ugroziti nezavisnost interne revizije ne shvatajući dovoljno njen značaj. Ograničenje pristupa evidencijama, zaposlenima, određenim prostorijama, kao i ograničenje finansijskih sredstava koja su internoj reviziji neophodna za kvalitetno obavljanje poslova, predstavljaju neke od primera kako uprava banke, nedovoljno svesna značaja nezavisnosti interne revizije, narušava istu. Takođe, organizaciona struktura banke i pozicioniranje interne revizije u istoj može biti presudno za nezavisnost

⁴ Aktivnosti interne revizije *povećavaju vrednost* organizaciji kada obezbeđuju objektivno i relevantno uveravanje i doprinose efektivnosti i efikasnosti korporativnog upravljanja, upravljanja rizikom i kontrolnih procesa.

⁵ Nezavisnost je sloboda od uslova koji su pretnja sposobnosti aktivnosti interne revizije da nepristrasno izvršava svoje obaveze.

⁶ Objektivnost je nepristrasan mentalni stav koji dopušta internim revizorima da izvedu angažmane na takav način da veruju u rezultat svog rada. Objektivnost podrazumeva da mišljenje internog revizora ne zavisi od drugih.

interne revizije. Sigurno je da ako se interna revizija pozicionira u organizacionoj strukturi tako da bude podređena određenim nivoima menadžmenta njena nezavisnost će biti u velikoj meri ugrožena. Takođe, često se dešava da prilikom formiranja odeljenja interne revizije, uprava banke i odbor za reviziju izaberu postojeće zaposlene iz određenih delova banke (najčešće iz odeljenja za računovodstvo i izveštavanje). Upravo zbog toga, može se desiti da interni revizor dobije zadatak da revidira one poslove koje je on ranije obavljao. Jasno je da se u takvim situacijama ne može ostvariti nezavisnost i objektivnost. Ne treba zanemariti ni činjenicu da su plate internih revizora na platnoj listi sa ostalim zaposlenima i ta činjenica dovodi u pitanje nezavisnost. Nezavisnost je narušena i u bankama kod kojih plate revizora nisu fiksne već se određuju shodno uspešnosti banke za određeni period. Shodno prethodno navedenom, može se zaključiti da je postizanje nezavisnosti interne revizije problematično u određenim situacijama.

Princip „*usluge uveravanja*“ podrazumeva objektivno ispitivanje dokaza sa ciljem da se obezbedi nezavisna ocena korporativnog upravljanja, upravljanja rizikom i kontrolnih procesa za potrebe banke. Usluge uveravanja se odnose na pregled računovodstvenih evidencija, poštovanje politika, planova, procedura, zakona, ugovora i sl.

Savetodavne usluge interne revizije se uglavnom pružaju na zahtev uprave banke i odnose se na unapređenje procesa upravljanja rizicima kojima je banka izložena, unapređenje korporativnog upravljanja, procenu troškova poslovanja banke i slično.

Shodno prethodno navedenim karakteristikama principa *usluga uveravanja* i *konsultantskih usluga*, interni revizori bi trebali da budu što više uključeni u procese obavljanja poslovnih aktivnosti banke. Internog revizora ne bi trebalo posmatrati sa rezervom nego kao osobu od poverenja sa kojom radnici trebaju otvoreno razgovarati o svim problemima koji se dešavaju prilikom obavljanja aktivnosti. To znači da je interna revizija jedan od ključnih faktora uspešnosti rada banke. Njena uloga je pre svega savetodavna, odnosno ona pomaže bankama da postižu bolje poslovne rezultate u budućnosti.

Interna revizija vrši proveru poslovanja banke s ciljem da pruži adekvatne informacije upravi banke o prednostima i nedostacima zatečenog načina obavljanja poslova i da uprava na osnovu toga pronade odgovarajući način za unapređenje poslovanja.

Pod *upravljanjem rizikom* se podrazumeva proces za identifikaciju, ocenu, upravljanje i kontrolu potencijalnih događaja ili situacija u svrhu razumnog uveravanja koje se odnosi na postizanje ciljeva organizacije.

Sistematičan i disciplinovan pristup oceni i poboljšanju efikasnosti upravljanja rizikom, kontrolama i procesima poslovanja kao jedan od principa interne revizije podrazumeva da su prilikom revidiranja određenih poslovnih aktivnosti svi ključni elementi funkcije interne revizije

obuhvaćeni, a ciljevi funkcije interne revizije ostvareni. Takođe, na ovaj način se osigurava da radnici odeljenja interne revizije primenjuju dosledno kriterijume u svojim evaluacijama i da rad revizorske funkcije zadovoljava potrebe određene organizacije pružajući im blagovremeno bitne informacije.

Interna revizija obezbeđuje sigurnost poslovanja i osigurava održavanje dobrog ugleda banke i na taj način štiti interese deponenata, akcionara i svih ostalih interesnih grupa. Internu reviziju obavljaju osobe zaposlene u banci koje poseduju odgovarajuća znanja i veštine kao i odgovarajuće licence. Imajući u vidu da interna revizija revidira poslovanje svih organizacionih delova banke, interni revizori moraju posedovati znanje, veštine i dr. sposobnosti koje su im potrebne za obavljanje datog posla. Ukoliko interni revizori ne poseduju dovoljno stručnosti i znanja u vezi sa aktivnostima koje bi trebalo revidirati, u tom slučaju pribavljaju stručno mišljenje i pomoć ili odbijaju angažman. Naravno, revizorski tim je dužan da neprekidno usavršava svoje znanje kroz kontinuirane profesionalne edukacije.

Zadatak interne revizije predstavlja istraživanje, ispitivanje i ocenjivanje rada internih kontrola banke, izveštavanja o nalazima kao i davanje predloga o rešenjima problema upravi banke. Shodno tome potrebno je napraviti razliku između pojmova *interne kontrole* i *interne revizije*. *Interna kontrola*⁷ u bankama proverava da li se aktivnosti banke odvijaju u skladu sa procedurama iste, a sa druge strane *interna revizija* sprovodi kontrolu rada interne kontrole i proverava da li su procedure i akta banke u skladu sa zakonom. Interna kontrola je podređena upravi banke i obavljajući svoju funkciju pomaže istoj da ispuni svoje zadatke na zadovoljavajući način i samim tim doprinosi ostvarenju planova banke. Za razliku od interne kontrole, interna revizija uglavnom nije podređena upravi banke nego kontroliše rad iste kroz kontrolu poslovanja organizacionih delova banke.

Takođe, potrebno je praviti razliku između *interne* i *eksterne revizije*. Zadatak eksterne revizije predstavlja izražavanje mišljenja da li finansijski izveštaji banke verodostojno prikazuju njeno finansijsko stanje i rezultate poslovanja. Samim tim, zadaci eksterne revizije potvrđuju da je njena uloga da zaštiti korisnike finansijskih izveštaja. S druge strane interna revizija kontroliše finansijske i poslovne ciljeve i aktivnosti banke. Takođe, interna revizija bi trebala da se bavi i finansijskim izveštavanjem banke. Tačnije, interna revizija bi trebala prekontrolisati sastavljeni godišnji obračun⁸ pre nego se isti dostavi nadzornom odboru na usvajanje i samim

⁷ Pod *kontrolom* se podrazumeva svaka radnja preduzeta od strane uprave banke, odbora za reviziju i drugih strana u svrhu upravljanja rizikom i povećanja izvesnosti da će utvrđeni ciljevi biti dostignuti. Uprava planira, organizuje i usmerava izvršavanje dovoljnih radnji kako bi obezbedilo razumno uveravanje da će ciljevi biti dostignuti.

⁸ Godišnji obračun čine: Bilans stanja, Bilans uspeha, Izveštaj o tokovima gotovine, Izveštaj o promenama na kapitalu i Napomene uz finansijske izveštaje.

tim obezbediti da finansijski izveštaji budu sastavljeni u skladu sa određenim *Međunarodnim računovodstvenim standardima* i *Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja*. U svakom slučaju, neophodno je uspostaviti dobru saradnju između interne i eksterne revizije za opštu dobrobit banke. Preporuka je da interna i eksterna revizija omoguće uzajamni pristup radnim papirima, razmenjuju revizorske izveštaje, održavaju sastanke i slično kako bi uspostavile dobru saradnju i sprečile tzv. „dupliranje” poslova.

Predmet interne revizije može biti svaki organizacioni deo banke i svi poslovi koji se unutar njih obavljaju, a cilj interne revizije jeste ispitivanje funkcionisanja poslovanja banke i davanje saveta i preporuka upravi za poboljšanje istih.

Svrha interne revizije u bankama jeste zaštita banke od zloupotreba zaposlenih, zaštita višeg nivoa menadžmenta od prevara nižih nivoa menadžmenta, zaštita akcionara banke od neadekvatnih postupaka uprave banke i dr. Tako na primer akcionari zapošljavaju menadžere sa osnovnim ciljem da oni maksimalno uvećaju vrednost banke odnosno maksimalno uvećaju bogatstva akcionara maksimiziranjem vrednosti akcija. Međutim, sa druge strane menadžment banke nastoje da uz što manje napore ostvari što veća primanja i obezbedi sebi što više slobodnog vremena. Upravo u tim situacija interna revizija stupa na snagu, odnosno kontrolom poslovanja nastoji zaštititi akcionare od neadekvatnih postupaka uprave banke.

Shodno prethodo navedenom, područje rada interne revizije se odnosi na sledeće:

- ocenjuje adekvatnost uspostavljenih sistema internih kontrola,
- obezbeđuje adekvatnu identifikaciju i kontrolu rizika,
- zaštita imovine banke,
- minimizira rizik od prevara,
- ocenjuje efikasnost poslovnih aktivnosti banke,
- prati poštovanje zakona,
- prati usklađenost internih procedura u skladu sa zakonima kao i poštovanje istih od strane zaposlenih prilikom obavljanja poslova,
- priprema izveštaje o rezultatima sprovedene revizije i dostavlja ih upravnom odboru i odboru za praćenje poslovanja banke.

Da bi se poslovi interne revizije obavili što kvalitetnije neophodno je da postoji *plan aktivnosti*. Navedeni plan se zasniva na oceni rizika⁹ kako bi se odredile prioritete aktivnosti interne revizije koje su usaglašene sa ciljevima banke.

Prilikom planiranja poželjno je uzeti u obzir mišljenje uprave banke i odbora za reviziju. Rukovodilac odeljenja interne revizije je odgovoran za

⁹ Ocena rizika za potrebe planiranja se radi najmanje jednom godišnje.

planiranje aktivnosti kao i za njihovo sprovođenje. Planovi odeljenja interne revizije mogu biti:

- *kratkoročni* (sastavljaju se mesečno, kvartalno ili na godišnjem nivou)
- *dugoročni* (sastavljaju za period od tri do pet godina i sadrže: područje koje se revidira, vreme planirano za obavljanje revizije i slično.)

Pomenuti plan je sklon promenama u zavisnosti od promene internog i eksternog okruženja banke i samim tim promene rizika kojima je banka izložena, rada internih kontrola i slično. Pored plana aktivnosti, odeljenje interne revizije je dužno da sačini i plan potrebnih resursa i prezentuje isti upravi i odboru za reviziju. Nakon usvojenog plana aktivnosti i plana potrebnih resursa, interni revizori su dužni da definišu politike i procedure kojima će na adekvatan način usmeriti planirane aktivnosti.

2.ULOGA INTERNE REVIZIJE U PROCESU POSLOVNOG ODLUČIVANJA

Potreba za revizijom kao nezavisnom funkcijom se javila razdvajanjem funkcije vlasništva od funkcije upravljanja. Vlasnici su upravljanje kapitalom prepuštali upravi banke računajući na to da će ista zastupati njihove interese odnosno maksimizirati vrednost banke pa time i vrednost njihovih akcija. Međutim, uprava banke je težila ka ostvarenju svojih ličnih ciljeva, ostvarenje boljih rezultata ih je interesovalo samo ako doprinose povećanju njihovih palata, većim bonusima, poboljšanju ličnog ugleda i tome slično. Neretko se dešavalo, a i danas se dešava da uprava banke prezentuje akcionarima ulepšano poslovanje putem „našminkanih“ finansijskih izveštaja. Shodno prethodno navedenom, akcionari koji su bili primorani da angažuju stručna lica (interne revizore) koji će raditi za njih odnosno kontrolisati rad uprave i uspostavljen sistem internih kontrola za koji je ista odgovorna.

Shodno prvobitnom cilju uvođenja interne revizije, kod uprave banke postoji određena odbojnost prema internoj reviziji. Svaki menadžer koji na vreme prihvati internu reviziju kao „dobrodošlu“ i maksimalno koristi njene usluge odnosno svoje poslovne odluke ne donosi bez prethodno razmotrenih predloga, preporuka i saveta prezentovanih u revizorskom izveštaju se smatra uspešnim. Sigurno je da postojanje interne revizije u banci može samo koristiti ostvarenju ciljeva, a ni u kom slučaju ne može ugroziti rad menadžmenta.

Međutim, svojim radom interna revizija ne štiti samo interese akcionara. Njen posao je da zaštiti i sve ostale zainteresovane grupe. Davanjem adekvatnih predloga, preporuka i saveta u izveštaju i njihovo uvažavanje od strane uprave prilikom poslovnog odlučivanja doprineće tome da će se poslovanje banke poboljšati, samim tim i menadžment će biti zadovoljniji zbog raznoraznih beneficija koje će imati zbog toga, deponenti

će imati osećaj da je njihov novac u sigurnim rukama, a zajmoprincipi da iza njih stoji sigurna banka. Takođe, potrebno je istaći i da interna revizija štiti u određenoj meri i interese države jer obezbeđuje sigurnost poslovanja banke, a samim tim i sigurnost celokupnog bankarskog sistema. Poznato je da nelikvidnost jedne banke može izazvati tzv. „domino efekat“¹⁰. Nelikvidnost jedne banke može uzrokovati nelikvidnost ostalih banaka jer zbog straha od gubitka deponovanog novca deponenti podižu svoje uloge. Naravno banke zbog plasiranja prikupljenih sredstava nisu u mogućnosti da odgovore na zahteve deponenata i na taj način celokupni bankarski sistem dolazi u krizu.

Bankarstvo se zasniva na poverenju, a interna revizija svojim radom može doprineti da poverenje u usluge banke od strane komitenata bude veće. Sigurno je da određeni problemi u banci koji se ne uoče na vreme negativno utiču na ugled banke jer „loš glas daleko se čuje“.

Naravno, pohvale menadžmentu za dobro poslovanje ili dobro uspostavljene sisteme internih kontrola u revidiranim organizacionim delovima će prijati, ali isto tako bez ikakve sujete menadžment bi trebao prihvatiti kritike. Veoma je bitno ukoliko se utvrde greške u uspostavljenom sistemu internih kontrola i na vreme otklone. Upravo interna revizija omogućava upravi da blagovremeno otkrije „slabe tačke“ interne kontrole i da predloge za poboljšanje iste. Jednom uspostavljen sistem internih kontrola nije nepromenljiva kategorija i poželjno ga je menjati i prilagođavati promenama iz eksternog i internog okruženja.

U savremenim uslovima poslovanja organizacija interne revizije u bankama postaje sve značajnija i usmerena je prvenstveno na postizanje ciljeva banke, upravljanje rizicima te aktivno učestvovanje u procesu korporativnog upravljanja.

Efikasnost i efektivnost korporativnog upravljanja zavisi od mnoštva internih i eksternih faktora. Kao što je prethodno navedeno, veliki doprinos unapređenju korporativnog upravljanja daje baš interna revizija. Shodno tome, u OECD¹¹ smernicama korporativnog upravljanja se navodi da su interni revizori važni kako bi osigurali efikasan i snažan proces otvorenosti i primerene interne kontrole u širem smislu, da osiguraju da se procedure kompanije odgovarajuće primenjuju i da budu sposobni da garantuju za kvalitet i verodostojnost informacija objavljenih od strane kompanije. Takođe, u OECD smernicama korporativnog upravljanja se navodi da konsultacije između eksternih i internih revizora treba podsticati i preporučuje se, kao deo dobre prakse, da se izveštaj o internoj kontroli uključi u finansijske izveštaje, opisujući strukturu interne kontrole i procedure za finansijsko izveštavanje.

¹⁰ „Domino efekat“ predstavlja niz sličnih događanja od kojih je svaki uzrok sledećeg.

¹¹ OECD – Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj

Prema *Standardu 2110 - Korporativno upravljanje* interna revizija daje preporuke za poboljšanje korporativnog upravljanja¹² radi postizanja sledećih ciljeva:

- promovisanje odgovarajuće etike i vrednosti u banci;
- obezbeđenja efektivnog upravljanja poslovanjem u organizaciji polaganja računa;
- saopštavanja informacija o rizicima i kontroli odgovarajućim delovima organizacije;
- koordinacije aktivnosti i razmene informacija između odbora za reviziju, eksternih i internih revizora i uprave banke.

Interni revizori moraju biti spremni da prepoznaju značajne rizike koji mogu uticati na ciljeve, poslovanje ili resurse. Interna revizija davanjem objektivnog i nezavisnog mišljenja pomaže upravi banke prilikom ostvarenja definisanih ciljeva, tako što uspostavlja sistematičan i disciplinovan pristup oceni i unapređenju adekvatnosti i efektivnosti upravljanja rizicima i procesa upravljanja.

Upravljanje rizikom je ključna odgovornost uprave banke. Da bi postigli ciljeve, uprava banke, mora naći adekvatne načine za upravljanje rizikom. Interna revizija ima zadatak da proveri da li su uspostavljeni adekvatni sistemi upravljanja rizikom. Ona ima savetodavnu ulogu, savetuje upravu banke o mogućnostima upravljanja rizicima kojima je banka izložena. U nestabilnim vremenima kao što je i današnje, veliki deponenti nisu skloni poslovanju s malim bankama s obzirom na to da ih smatraju rizičnim. Svodenje izloženosti rizicima na najmanju moguću meru omogućava efikasno i efektivno poslovanje banke što je i cilj kako uprave tako i interne revizije. Nakon obavljenog posla odnosno nakon revidiranja poslovnih aktivnosti interna revizija sastavlja i prezentuje izveštaj upravi u kome ističe sve prednosti i nedostatke revidiranog posla. Uvažavanje preporuka, predloga i saveta interne revizije od strane uprave doprinosi donošenju adekvatnih poslovnih odluka, dobre poslovne odluke doprinose boljem poslovanju banke, a bolji rezultati kreiraju dobar ugled banke, ali i uprave. Naravno, oslanjanje na preporuke, predloge i savete predstavljene u revizorskom izveštaju poželjno je samo ukoliko je revidiranje poslovnih aktivnosti obavljeno objektivno i bez ikakvih pritisaka odnosno nezavisno. Ukoliko je objektivnost ili nezavisnost interne revizije bila narušena, u tom slučaju je potrebno zanemariti revizorsko mišljenje prilikom poslovnog odlučivanja.

Shodno prethodnim navodima, slobodno se može reći da interna revizija doprinosi unapređenju upravljanja rizicima kojima je banka izložena. Prema Standardu 2120.A1 interna revizija procenjuje izloženost

¹² Pod *korporativnim upravljanjem* se podrazumeva kombinacija procesa i struktura koje su primenjene od strane odbora u svrhu informisanja, usmeravanja, rukovođenja i praćenja aktivnosti organizacije radi postizanja njenih ciljeva.

riziku koji je povezan sa korporativnim upravljanjem, poslovanjem i informacionim sistemima, a u vezi sa:

- dostizanjem strateških ciljeva organizacije,
- pouzdanošću i integritetom finansijskih i operativnih informacija,
- efikasnošću i efektivnošću operacija i programa,
- zaštitom imovine,
- usaglašenošću sa zakonima, propisima, politikama, procedurama i ugovorima.
- Interna revizija kao i odbor za reviziju imaju ključnu ulogu prilikom upravljanja sledećim rizicima¹³:
- rizik likvidnosti¹⁴,
- kreditni rizik¹⁵,
- operativni rizik¹⁶, uključujući i pravni rizik, kao i rizik neodgovarajućeg upravljanja informacijom i drugim tehnologijama,
- kamatni¹⁷, devizni¹⁸ i ostali tržišni rizici,
- rizik izloženosti banke prema jednom licu ili grupi povezanih lica¹⁹,
- rizici ulaganja banke u druga pravna lica i u osnovna sredstva,
- rizici koji se odnose na zemlju porekla lica prema kome je banka izložena.

S obzirom na to da je kreditni rizik najčešći uzrok stečaja banaka, revizija posebnu pažnju posvećuje problemu upravljanja kreditnim rizikom. Cilj revizije kreditnog portfoila je provera verovatnoće otplate odobrenih kredita, kao i procena adekvatnosti klasifikacije kredita od strane banke. S ciljem upravljanja kreditnim rizikom banke, revizorki tim proverava kreditnu politiku banke odnosno proverava sledeće:

¹³ Rizik je mogućnost nastanka događaja koji mogu nepovoljno uticati na postavljene ciljeve.

¹⁴ *Rizik likvidnosti* predstavlja rizik negativnih posledica na finansijski rezultat i kapital banke usled nemogućnosti izmirenja dospelih obaveza od strane banke. Takođe, pod rizikom likvidnosti se podrazumeva i rizik dolaska do neočekivanih odliva likvidnih sredstava banke.

¹⁵ *Kreditni rizik* predstavlja rizik negativnih posledica na finansijski rezultat i kapital banke zbog ne izvršavanja obaveza dužnika banke prema banci.

¹⁶ *Operativni rizik* predstavlja rizik negativnih posledica na finansijski rezultat i kapital banke usled namernih ili nenamernih greški u radu zaposlenih, lošeg funkcionisanja informacionih sistema, neadekvatnih internih procedura i usled nepredviđenih eksternih događaja.

¹⁷ *Kamatni rizik* predstavlja rizik negativnih posledica na finansijski rezultat i kapital banke zbog promene kamatnih stopa na tržištu.

¹⁸ *Devizni rizik* predstavlja rizik negativnih posledica na finansijski rezultat i kapital banke zbog promene deviznog kursa.

¹⁹ *Rizik izloženosti banke prema jednim licu ili grupi povezanih lica* predstavlja rizik negativnih posledica na finansijski rezultat i kapital banke zbog izloženosti da se iznos potraživanja ili vanbilansnih stavki na jedno lice ili grupu povezanih lica.

- usklađenost internih procedura koje se odnose na odobravanje kredita u skladu sa zakonom,
- kriterijume za odobravanje kredita,
- poštovanje maksimalne izloženosti banke prema jednom klijentu, povezanim licima i sl.,
- poštovanje internih procedura od strane zaposlenih prilikom odobravanja kredita odnosno analiza kreditnih zahteva,
- kompletnost kreditnih dosijea,
- znanje i veštine kreditnih referenata zaduženih za analize kreditnih zahteva,
- ročnost odobrenih kredita odnosno realnost otplatnih planova,
- kamatne stope odnosno provera koliko odobrene kamatne stope omogućavaju pokriće troškova finansiranja, raznoraznih administrativnih troškova kao i dr. troškove,
- računovodstveno evidentiranje odobrenih kredita kao i njihovo prikazivanje u finansijskim izveštajima,
- instrumente osiguranja kredita i sl.
- Revizorski tim prilikom analize upravljanja banke rizikom likvidnosti usmerava pažnju na sledeće:
- kvalitet prikupljenih depozita odnosno vrsta i ročnost istih,
- diversifikaciju prikupljenih sredstava,
- obračun i način plaćanja kamata,
- koncentracija depozita odnosno izloženost prema velikim deponentima ili zavisnost banke o jednom izvoru finansiranja,
- odnos između kredita i depozita,
- izvori i korišćenje sredstava,
- ročnu usklađenost aktive i pasive.

Neadekvatnim upravljanjem rizikom likvidnosti u bankama, narušava se finansijski položaj banke na tržištu i ako se problem ne reši u kraćem vremenskom roku postoji izvesna verovatnoća da se nad bankom pokrene stečaj ili likvidacija.

Kao što je i prethodno naglašeno, osnovne aktivnosti interne revizije se odnose na ocenjivanje adekvatnosti i pouzdanosti sistema internih kontrola banke i funkcije kontrole usklađenosti poslovanja banke, identifikaciju i kontrolu rizika, utvrđivanje slabosti u poslovanju banke i njenih zaposlenih, kao i slučajeve neizvršenja obaveza i prekoračenja ovlašćenja i priprema predloge za otklanjanje tih slabosti, kao i davanje preporuke za njihovo sprečavanje. Svrha interne revizije jeste utvrđivanje postojanja slabosti i nedostataka u internoj kontroli odeljenja, odnosno da li odeljenje funkcioniše u skladu sa definisanim politikama i procedurama banke. Ako interna revizija kvalitetno obavi svoj posao, stvaraju se dobri preduslovi za donošenje kvalitetnih poslovnih odluka i povlačenje dobrih poslovnih poteza koji u krajnjoj instanci poboljšavaju poslovni ugled banke.

Kroz praksu je dokazno da interna revizija doprinosi poboljšanju kvaliteta poslovanja i da banke koje uvažavaju mišljenje interne revizije imaju efikasnije poslovanje.

Interna revizija svojim informacijama pomaže funkciju upravljanja naročito prilikom donošenja odluka i kontrole poslovanja. Prema tome, uprava bi na internu reviziju trebala gledati kao na pomoćnika, a ne kao nekoga ko radi protiv njih kako se u praksi najčešće interna revizija posmatra. Nažalost, još uvek postoji stav menadžmenta banke da interna revizija radi protiv njih, a ne za njihovu dobrobit. Sasvim je logično očekivati da ako interna revizija kvalitetno obavlja svoj posao da će se problemi koji postoje u banci na vreme otkrivati i sprečavati njihovo dalje širenje. Takođe, od interne revizije se očekuje da ukaže upravi banke i na potencijalne rizike koji se mogu javiti u budućnosti i na taj način ne dozvoli da uprava banke donese pogrešne poslovne odluke zanemarivanjem potencijalnih opasnosti u budućnosti.

Danas interna revizija, pored ostalog, treba da ispunjava svoju savetodavnu funkciju, a na upravi banke je da odluči da li da prilikom donošenja poslovnih odluka uzmu u obzir rezultate interne revizije. Sigurno je da pomažući upravi banke prilikom donošenja poslovnih odluka, interna revizija indirektno pomaže banci da ostvari konkurentsku prednost na tržištu.

ZAKLJUČAK

Uspešnost banke zavisi od informisanosti uprave o izloženosti rizicima kao i o dešavanjima na tržištu. Informacije dobijene od interne revizije o izloženosti određenim rizicima bi trebalo uključiti prilikom donošenja poslovnih odluka banke jer na taj način se ostvaruju manji gubici u poslovanju, veći kreditni potencijali i slično.

Imajući u vidu visoku cenu koštanja pogrešno donesenih odluka, uprava banke mora nastojati da obezbedi nezavisnost interne revizije u svim fazama revizorskog procesa od utvrđivanja rizika pa do faze koja se odnosi na rezimiranja i naknadnu reviziju. Od uprave banke zavisi u kolikoj meri će koristiti usluge interne revizije, ali je poželjno da savete iste koristi kao pomoć u obavljanju redovnih poslovnih aktivnosti.

Samim tim, upravo preporuke, predlozi i saveti prezentovani u revizorskom izveštaju mogu biti odlučujući faktor prilikom donošenja poslovnih odluka. Internu reviziju treba posmatrati kao „produženu ruku menadžmenta”.

Samo ako revizorski izveštaji istinito i objektivno prikazuju poslovanje revidiranih organizacionih delova banke i to u skladu sa *Međunarodnim standardima za profesionalnu praksu interne revizije* i ukoliko je postupak interne revizije obavio dovoljno stručan i obučen revizorski tim, može se slobodno reći da isti imaju snagu da utiču na poslovno odlučivanje uprave banke i na taj način doprinose kako poboljšanju poslovanja date banke tako i poboljšanju funkcionisanja celokupnog bankarskog sistema.

THE ROLE OF INTERNAL AUDIT IN THE PROCESS OF BUSINESS DECISION OF BANKS

Vesna Jeftić Arsenović, MSc, Sanja Krunić, BSc

Abstract: Internal audit is tasked to monitor and evaluate the overall performance of the bank in order to increase the efficiency of the same. Only good organization of internal audit contributes to the quality of audited activity, and therefore a better quality of decision making. Make sure that the adequate system of internal controls, whether they work instructions, internal documents, contracts and the like. in accordance with legal regulations, providing recommendations and advice in connection with the activities under audit, internal audit assists the management board in effectively carrying out their duties.

According to the above-mentioned previously, proper and well-organized operations of the internal audit can provide effective and efficient risk management, internal control and support for corporate governance in banks. Otherwise, inadequate functioning of internal audit, caused by inadequate organization of internal audit departments, can threaten the survival, growth and development of the organization.

Key words: *internal audit, risk management, business decisions, bank.*

LITERATURA

1. Andrić M., Krsmanović B., Jakšić D. (2009). *Revizija teorija i praksa*, Subotica, Ekonomski fakultet.
2. Cantino, V. (2007). *Korporativno upravljanje, merenje performansi i korporativna usaglašenost sistema interne kontrole*, prevod, Beograd, Data Status.
3. Đukić, Đ., Bjelica, V., Ristić, Ž. (2006). *Bankarstvo*, Beograd, Ekonomski fakultet.
4. Đurasović V. (2007). *Interna kontrola i interna revizija*, Banja Luka, Savez računovođa i revizora Republike Srpske.
5. Greuning, V. H., Brajović Bratanović, S. (2006). *Analiza i upravljanje bankovnim rizicima*, prevod, Zagreb, MATE.
6. Knežević, S. (2006). *Strategijsko odlučivanje u bankama na osnovu informacija upravljačkog računovodstva*, Beograd, Beogradska poslovna škola.
7. Knežević, S., Barjaktarević Rakočević S., Đurić D. (2012), *Finansijsko odlučivanje u bankama*, Beograd, Fakultet organizacionih nauka.
8. *Međunarodni standardi za profesionalnu praksu interne revizije*, Udruženje internih revizora Srbije, Beograd, 2015.
9. *OECD principi korporativnog upravljanja*, OECD, 2004.
10. Ritter, L. W., Silber, F. G. (2009). *Principi novca, bankarstva i finansijskih tržišta*, prevod, Beograd, Udruženje banaka Srbije.
11. Rose, S. P., Hudgins, C. S. (2005). *Bank Management & Financial Service*, New York, McGraw-Hill/Irwin.
12. Zakon o računovodstvu i reviziji, Službeni glasnik RS, br. 94/15.
13. Zakon o bankama, Službeni glasnik RS, br. 3/16.